

Доживљај и истраживање – живот и трајање

Како достојно предговорити рукопису књиге у којој су сабране толико вредне трајекторије радног искуства, професионалне зрелости, животног знања? Свака и све речи нису увек довољно доличне да у потпуности предговоре пређашњости такве проучавалачке, предавачке и песничке индивидуалности, нити будућности која може да проистекне из овако обликоване *кошнице речи*. Стога је дубоко надање да је досезивост спокоја исписа овог прилога, уз истинско осећање части, заправо и у мери његовог испуњења онога што се доживљава као непатворена драгоценост сабеседништва, а то је чињеница да се току одређених радних, овде описаних подухвата, и сведочио. Транспоноване динамичних животних подвига и врлих запажања у одговоре пред читаоцима представља чистоту рефлексије проживљеног, усаглашену са врхунским поверењем у текстуру исписа, чијем се квалитету тежи као оваплоћењу светоназора кроз иконску свечаност заветног знамења. Управо зато се прожетост доживљаја и истраживања, који искре у истакнутим аутопоетичким упориштима биобиблиографских тумачења у књизи *Кошница речи: разговори са Бошком Сувајџићем*, које је водио Милош Јевтић, постављају као одговорна списна отелотворења утемељеног схватања живота и трајања, али и непроцењиве битности њихових одјека кроз другог и због њега.

Захваљујући одлично замишљеном концепту едиције књига, те тактички, предано и виспрено усмераваним питањима Милоша Јевтића, све оно што је знано из библиографије проф. др Бошка Сувајдића, наведене на почетку овог издања, добија додатна озвучења у потоњем дијалогу, и то пре свега кроз општију ноту која указује колико емпатијски поунутрашњене сфере алтруистички бивају и подробно контекстуализоване у дометима културе народа, чиме се досежу и дубокољудска виђења начина превладавања и потенцијалних сенки колебања или колизија. С тим у вези проф. Сувајдић у овој књизи развија увиде поводом неких од изазовнијих питања бројних раздобља, у оквирима проматрања како времена прошлих, тако и периода будућих, што суверено доприноси томе да се читаоцима понуди врсна интелектуална гозба, елоквентно и надахнуто саговорништво у вези са универзалним и узвишеним начелима смисла, са подстицањима племенитих узуса у достојанству опредељеног становишта, а уз оснажену веру у реч и њена трајања у деликатним епохама за друштвено-хуманистичке тековине. Планирана у двострукој кодираности упућиваних питања, ова књига расклапа странице живота кроз сећања на порекло и образовна стасавана, затим на уздизање научне мисли, преко осветљавања аутопоетичких опредељења у раду, до виђења будућности, креирајући незаобилазни светioniк у моментима у којима је о сопству, као о лучи свестране мисије у оквирима далекосежнијих идеја и њихових остварења у заједници, све неопходније да се промишља. Стога верујемо да многима који долазе ова књига може да буде неприкосновена инспирација и путоказ и за то како се темељна упоришта у животу прилежно осветљавају управо и кроз мотивишуће интересовање и склоност другог да саслуша, разговара, рецепира, те подстакнутим рефлексјама властитих перспектива интелектуално и здрушно подржи у вољи за отвореношћу.

Изузетности ових *разговора са Бошком Сувајџићем* истре у суптилним преливима који бокоре између научних познања и успомена на досадашње животне етапе, што је обликовано без патетике, са истанчаним осећајем за меру и наклоностима ка отменим стилским бравурама. Достојанствено, складно, кроз интензивно проживљена сведочанства о прецима и следбеницима, индивидуална искуства посредују и шире слике деценија 20. века и првих декада новог столећа, те тако једну од посебно издвојених нота господства протеклог времена, озвучености носталгије и наслеђивања преспоја научног и уметничког обзора представља и упамћена слика деде: „Био је предратни апотекар [...]. Студирао је фармацију у Загребу, тамо је имао и неки тамбурашки оркестар, све са жирадо шеширима“.¹ Управо се полифонијом таквих запажања зачињује читав спектар утисака одређеног доба и саборности његових генерација, које су и по дах музичког мириса и по спас здравственог стимулуса ходочастиле као по лек. Бираним тоном о присним хоризонтима „бесконач[ог] простор[а] игре, испод старог кестена“, Бошко Сувајџић показује боје свог „митск[ог] уточишт[а]“, при чему се кроз вешта питања Милоша Јевтића пред читаоцима неумитно откриљују и могућности имагинативног спектра онога што у зиданици усавршавања претходи многим радним искорацима са којима се људско трајање сусреће и суочава.

Без огорчености, а са јасним критичким ставом према одређеним тековинама протеклих времена, одговори у књизи *Кошница речи*, на конкретним примерима из личне историје нуде и рефлексije неких од преломних момената прошлости: „Најпре сам ишао у ОШ 'Милева Косовац', а потом у гимназију која је тада носила име 'Вера Благојевић'. Ни једне ни друге школе под тим именом више нема.

¹ Цитирани сегменти у овом тексту припадају рукопису књиге, односно одговорима проф. др Бошка Сувајџића.

Ето, тако се затире култура сећања“. Полилогом са отвореним перспективама ових страница увиђа се колико околности интелектуалног, професионалног и духовног зрења доприносе да се обликује потенцијал индивидуе, увек и у неоспоривим настојањима да се у мислима и делима мора остати човек „од интегритета“. И док се у тим смеровима, промишљањима о појединачним искуствима, (не)хотимично и убедљиво осликава и веродостојан доживљај истакнутог времена и простора ове културе, дотле се се у суптилним дефиницијама припадања елитовски одређеном „дел[у] вертикалне генерације“, културно посредништво, грађење књижевног дела, утискивање сопства у реч која и другима значи испостављају као својеврсне константе у епохама сталних промена.

С обзиром на то да је прошао сва наставно-научна звања на Катедри за српску књижевност са јужнословенским књижевностима, проф. др Бошко Сувајцић у овој књизи оставља упечатљиве трагове о сарадњама које су кроз деценије неговане у овом колективу, чиме неумитно доприноси успостављању значајне панораме у виђењу академске заједнице, док бројним присећањима нуди и важне податке за историју једне од упоришних катедара Филолошког факултета Универзитета у Београду. У том смислу и делује да из целине књиге не произилази само то што би могао да буде елоквентно извајан текст предавача, проучаваоца и песника него и начин обликовања истанчане професорске личности, по узору на плеяду претходника, и то као оне која се, угледајући се на своје академске инспирације, издваја „по отменој господствености, ненаметљивој учености, свестраној педагошкој активности и људској доброти“, која се осведочила као ауторитет са префињеношћу „у најдуховнијем значењу те речи“, која је „отмен[а] и храбр[а] у говорима и поступцима“. Такве професионалне меритуме креирали су и они који су били „од друштвено најангажованијих професора“, са

максимом да се „[о]д најбољих [...] очекује најбоље“, онако како би требало наставнички да се траје као „златни, прозирни, светли кишобран који је штитио од силовитих и наглих провала облака, али и пропуштао лирске сунчане интервале у наше животе“, јер су у питању интелектуалци „изузетног кова“, који су неприкосновено схватили снагу „угледа просветног радника као темеља просвећеног и демократског друштва“. Таквим следом и проф. др Бошко Сувајџић бива посебно усмерен ка подучавањима млађих генерација које треба „придобити за књижевност, за образовање, за науку“, јер „[т]и млади и паметни људи, у српском друштву, морају бити наши саговорници“, а управо је *кошница ових речи* и залог поверења у матицу токова будућности.

Понекад је сведочанство о другоме у овом разговору један од главних маркера тога како се доживљава сопствени ареал бивања у спектрима културне баштине, при чему се и ширина пантеистичких разумевања обриса идеолошких основа читава из синтетичких поставки слојева демократичности које су се и од најтананијег детињег доба незадрживо упијале увек и свуда: „Драгиње је за мене било велика школа демократије и праве, истинске, људскости. У разреду смо имали много ромских дечака и девојчица. И сви смо били једнаки, нико није мислио да је бољи или гори од других због тога што је био другачије боје коже. На школском игралишту су се редовно одржавали турнири у фудбалу. [...] Моја браћа Роми су ме увек бирали у своју екипу. И ја сам због тога био поносан“. Као и многа друга значајна упоришта у просторима, временима, људима, књигама, и Драгиње је у овом дијалогу овенчано песмом која оспољава моделе прожимања библиографије и поезије, форме међусобних преливања, те дочарава колико се управо у чину постављања текста испред бића и уливања бивства у текст указује на врхунски аспект демократичности и поверења у разумевање

сопства кроз грађење дела. Начини на које се преплићу запажања поводом властитих истраживачих подухвата, са аутопоетичким становиштима и увидима куда би требало да се развијају даље идеје и стручни концепти књижевности, културе и уметности, уз уланчавање поетских остварења, истичу живост овог текста, који је грађен у елегантним преплетима, истовремено доказујући и виталност медитативно-теоријске мисли и њених претакања у артистичке сфере, чиме се у разговорима пред читаоцима подваци и суштинска прожетост науке о књижевности и литерарног дела, виђена и у далекосежности заједничких трајања, стваралачкој енергији ауторовог доживљаја и снази реципијентског утиска – „И у томе, да сам написао песму, и научну студију о Дучићу, лежи кључ моје поетике“. У многострукости таквих ниша протканости структуре и смисла ових разговора, текст који упија живот постаје и живот сâм у свестраности надахнутог озрачја и широким могућностима вишеслојне и умногостручене рецепције које стваралаштво проф. др Бошка Сувајџића подразумева.

Продубљеност схватања онога шта књижевност кроз виђења проф. др Бошка Сувајџића у контексту других дисциплина значи представља суверене позиционираниости, пуноћу садејства и релационих преображаја науке и уметности одабраних речи у оквирима других области: „Мислим, у ствари, да поезија и математика имају много сродности: и у једној и у другој дисциплини све је дозвољено, под условом да се поштују правила.“ Од индиректних одјека типолошки блиских литерарно-математичких склоности стваралаца и филозофа попут Керола, преко Бадјуа, до Владимира Тасића, имплицитно удружених са основама емоционалног набоја који покрећу најдалековиднија прозревања и (не)могућег, гранају се везе међу знањима, ојачане кроз професионално и фамилијарно сродство у целом ткиву овог текста, а конституисане у

хоризонтима непрекидних преплета доживљаја и истраживања који су недвосмислено прожети трајним спонама и насушним потребама за аутопоетичким обличјима биобиблиографског записа: „Поезија и јесте мост, само песник треба да пронађе своју реку. И своје обале. Све време певам из муклине сопства, а истовремено, из дубине традиције. Истражујем речи, језик, облике, старе форме, повезујем литургијско певање са модерним, или постмодерним садржајима, а да то не буде профано.“ Управо се то подвлачи у вишеструкости полифоних метаморфоза, у којима зрачне странице ове књиге, представљајући искомске сусрете речи живота, постају најживотније речи: „Сојузити елементе? Шта је истовремено у поседу науке, поезије и обичног живота? Шта се оваплоћује у језику? Реч.“

У калеидоскопима артистичких саусловљености повећења у (не)сводивости слапова речи, поред свих осталих уметничких профила и могућности, проф. др Бошку Сувајџићу су, уз књижевност, неприкосновено блиски рељефи музичких асортимана – „Свирао сам гитару и бас [...]“, који су непретенциозно, а у суштинском посвећењу раду и залагањима, увек и у дослуху са помало апокрифним и алтернативним визурама, како би се, захваљујући и њима, изнутрине људског немира сагледала целина свега – „Највише ме је тих година обликовала музика. Нови талас као друштвени покрет, као ангажман, као бунт“, те управо из такве поставке спознања живота проистекао, у повратној спрези, и искомски доживљај књижевности – „И, касније сам то схватио, нема поезије без бола, нема књижевности без маргине, нема уметности без осећања неприлагођености, и искомске, дубоке самоће.“ У оваквим уметничким садејствима осветљава се дубина суочавања са сопством, и то у виду креирања најчистијег попршта да се уздигне други, обновљен човек, онај који је истовремено и ближњи, а будући.

Становишта проф. др Бошка Сувајдића о питањима истраживања фолклора, народне традиције, односа у оквирима домена јужнословенске компаратистике, рецепције усмене књижевности кроз времена и просторе, осликавају моћ коренитог поимања културе у савременом тренутку, али и у њеној протежности кроз векове – „Књижевност је увек разговор међу пријатељима, а права књижевност и од непријатеља ствара пријатеље. Тако да, ако нешто треба да научимо о књижевности, јесте да права књижевност не може бити непријатељска“. Стога је за проф. др Бошка Сувајдића природно и подразумевано да се најквалитетније виђење живота оспоји као књига, а „[т]а књига је“ и „*Српски рјечник* Вука Стефановића Караџића. Књига над књигама, књига-памтивек, књига-угаоник српске културе. У тој, отвореној књизи, становаће, као у Вуково време и Вуковом заслугом, и данас модерне речи: знање, храброст, част, достојанство, истрајност, идентитет, космополитизам“. Градећи фундаменталне вредности у саговорништвима са идентитетско-духовним и душевно-хуманистичким упориштима, проф. др Бошко Сувајдић борхесовски опредељује усредишњено виђење књиге и у инклинацијама ка метафизичким обрисима: „Потоњи човек на овом свету, пре него што затвори очи, склопиће корице књиге коју је нетом прочитао. А књига коју читамо је свет. Отворен, страшан, блистав, заслепљујући“. И такав тип схватања сопства, као трага и исписа, оличеног у књижевно-језичкој слици света, одређује изградњу свега познатог у вољи неизневеравања суштине и оспољавања дубокохуманистичких визија, поверења у апсолутно, те непоколебљивог пристанка уз неприкосновено добро: „Језик нам осветљава онај непоновљиви тренутак сазнања у коме се сабира и окупља целокупни човеков живот, ону божанску тачку која левитира између непостојања и постојања, између ништавила и вечности. Сусрети у језику су суштаствени сусрети који одгонетају најтамнија питања човековог бивства и

његове, често трагичне судбине“. Стога се интерпретација и субверзивног и сублимног, и ексапистичког и егзистенцијалног, и флуидног и фундаменталног, истиче управо у интегралном прихватању засвођености бића и живота у простору језика и књижевности, који код проф. др Бошка Сувајџића граде нераздвојивост аутопоетичког и биобиблиографског, доживљајног и истраженог, као онога што је најузвишеније, а истовремено супстанцијално и дубоко поверљиво, и узајамно заједничко, и мистички космичко.

Целином својих значења ова књига симболизује и тежњу да се кроз књижевност, науку и уметност оствари оно што се у проучавањима разумело као „истинск[а] аристократиј[а] духа тог времена“, онако како се у неоспорностима стреми ка очувању природе „ерудиције, талента“, који се пак надовезују на непрекидна настојања да се, према узору угледања, буде увек и у свему „жива енциклопедија, ренесансни дух, песник живота“. Полифоно вођена, хибридно обликована, књига пред нама бива суверено здање, „као запис“ о деликатним разумевањима времена, где се суштински увек остаје „родбина са речима“. Суптилни прелази између питања које је постављао Милош Јевтић, вешто уланчани одговори Бошка Сувајџића, складност поетске грађе која увеличава сваки од сегмената, уз цитиране друге пригодне текстове и подсећање на истакнутост одређених тренутака, али и суверенитет трајања исконских дијалога, као и визуелни прилози, показују хармонично усклађен материјал, који, у природним саусловљеностима подстицаја за читање, артикулише и неприкосновене позиве на саговорништва, и то у виду ултимативне врлине човечанства, и матице незауостављивости ове *Кошнице речи: разговора са Бошком Сувајџићем*.

Проф. др Мина М. Ђурић